

نقد پرسش‌های زبان و ادبیات فارسی آزمون جامع ۵ تعاونی سنجش، ۷ خرداد ۱۳۹۵ - دکتر هامون سبطی

نگاه کلی:

سطح دشواری این آزمون با آزمون سراسری هماهنگی دارد و پرسش‌های خوب و سنجیده در آن کم نیست، اما چند بیت و عبارت پیچیده و چند پرسش غیراستاندارد از سنجیدگی آزمون کاسته است. درصد بالای پنجاه خوب و درصد بالای هفتاد عالی ارزیابی می‌شود.

پرسش‌های نو و ابتکاری:

- ۱۳- گفتیم که در پایان برخی حروف اضافه مانند «غیر، درباره‌ی، به‌استثنای، بهر، پی، طی، مثل، مانند و ...» کسره‌ای می‌آید که جزوی از ساختار این حروف اضافه است نه نقش‌نمای اضافه و صفت و آن چه پس از این کسره می‌آید، متمم است نه مضاف‌الیه یا صفت. توجه به این نکته در این تست برای آزمون‌های سنجش و سراسری تازگی دارد، گرچه برای خوانندگان کتاب‌های ما موضوعی جافتاده و آشناست.
- ۱۷- توجه به تقابل نفس بدفرمای و عقل مصلحت‌گرا در بیت‌های نخست و سوم برای نخستین بار است که مطرح شده‌است. معنای بیت چهارم: به لیلی بگویند که بر آشفته‌حالی و دیوانگی مجنون خرده نگیرد و در آن شگفت نکند، کافی است در آب بنگرد و عکس چهره‌ی زیبایی خود را ببیند تا دریابد که درد مجنون از کجاست!
- ۲۴- توجه به ایهام «بنده» نکته‌ای تازه است. «بنده» در گذشته‌ها هم معادل «من» به‌کار می‌رفته‌است؛ نمونه: گفت طوطی: ارمغان بنده کو؟
- ۲۵- موضوع پرسش نو و تازه است.

پرسش‌های وقت‌گیر و دشوار:

- ۲- واژه‌های خوب و البته دشواری انتخاب شده‌است.
 - ۶- نادرست بودن «سفیر بلبل طبعم» به چشم هر دانش‌آموزی نمی‌آید.
 - ۷- توضیحش خواهد آمد.
 - ۹- هم ساختار پرسش کمی پیچیده است هم کنایه‌ی نهفته در آن کمی دیرباب.
 - ۱۱- توضیحش خواهد آمد.
 - ۱۳- توضیحش آمد.
 - ۱۴- طراح فاصله‌ی میان‌واژه‌ای را رعایت نکرده‌است و تنها از روی معنی می‌توان به سرهم‌بودن دو واژه‌ی «خواب‌رفته» و «صاحب‌حال» پی‌برد.
 - ۱۵- توضیحش خواهد آمد.
 - ۱۶- توضیحش خواهد آمد.
 - ۱۹- هم بیت نخست مناسب به نظر می‌آید هم بیت سوم. اما تفاوت کوچکی میان دو بیت وجود دارد؛ در بیت نخست عاشق، خود قصد جان‌افشانی دارد، اما در بیت سوم معشوق این را از عاشق می‌خواهد، البته عاشق هم تسلیم است و راضی. آن‌که به قصد جان عاشق شمشیر می‌کشد و عاشق از نثار جانش در راه او باکی ندارد همان معشوق است و دریافت این نکته، برای هر دانش‌آموز آشنا با ادبیاتی ممکن است و از نکته‌های خوب این پرسش.
 - ۲۴- از سال ۹۱ تشبیه تفضیلی (مرجّح) که از زیباترین انواع تشبیه است در آزمون‌های سراسری همه‌ی رشته‌ها مطرح می‌شود و توجه به آن از الزام‌های مبحث آرایه‌های ادبی است و در کتاب همایش ادبیات به آن پرداخته شده‌است.
- ردپای این تشبیه در مصراع «گویند که با نام تو مجنون گم شد» کتاب ادبیات سال سوم دبیرستان، دیده‌می‌شود و اجازه‌ی ورود آن را به آزمون سراسری داده‌است. در این مصراع، درواقع شاعر شهید را به مجنون مانند کرده‌است اما از عاشق‌تر و پاک‌بازتر، تا جایی که با آمدن نام شهید، نام مجنون دیگر رنگی ندارد و از یادها می‌رود.

پرسش‌های نادرست و غیراستاندارد

- ۷- در بیت نخست نیز آشکارا میان «فرعون» و «موسی» تضاد دیده می‌شود و تلمیح بیت نیز آشکار است. معنای بیت: اگر ستمگران و اهریمن‌نشان پرشمار باشند حتی در حد برگ درختان، دست اهورایی مردان خدا دردم آنان را خوار و ذلیل خواهد کرد. (تلمیح به معجزات حضرت موسی در برابر جادوگری‌های اطرافیان فرعون)
- ۱۱- این پرسش بسیار غیرحرفه‌ای و غیر علمی است. "پاشیدن" دو وجهی است؛ یعنی هم می‌تواند ناگذر باشد، هم گذرا به مفعول. «خواندن» گذرهای گوناگونی دارد: گذرا به مفعول، گذرا به متمم، گذرا به مفعول و متمم، گذرا به مفعول و مسند. واقعاً با چه هدف و برداشتی این پرسش نادرست طرح شده است نمی‌دانم.
- ۱۵- «ساخت» از کی جمله‌ی سه‌جزئی با مسند می‌سازد؟ طراح و پاسخ‌گوی محترم یا به مصراع دوم این بیت توجه نکرده‌اند و یا در معناکردن بیت بی‌توجهی به خرج داده‌اند. آن‌چنان پیش رخت ساخت پراکنده دلم / که پراکنده‌تر از مشک‌فشان موی توام نهاد جمله‌ی نخست، «مشک‌فشان موی تو» است که به قرینه‌ی لفظی حذف شده است؛ موی مشک‌فشان دلدار که بر چهره‌اش ریخته است، دل عاشق را پراکنده و پریشان ساخت (= گرداند) «ساخت» گذرا به مفعول و مسند است.
- ۱۶- در بیت نخست هم به مستی روز الست اشاره شده است و این تست پاسخی ندارد.
- ۲۳- «وصال و فراغ» ترکیب رایجی نیست، اما غلط املائی به شمار نمی‌آید. هم‌چنین در پاسخ تشریحی تست ۱۲، املائی «ترکیب وصفی مقلوب» اشتباه نوشته شده است؛ بی‌توجهی به فاصله‌ی میان واژه‌ای و میان حرفی در کل آزمون به‌ویژه تست‌های ۵ و ۱۴ مشکل‌ساز بوده است. ترکیب «مشک عنبرسود» در بیت مولانا نیز بسیار غریب و ناآشناست و مطمئناً هیچ دانش‌آموزی نمی‌تواند در مورد درستی یا نادرستی آن اظهار نظر کند.

به امید فرداهایی بهتر برای ایران و ایرانیان
دکتر هامون سبطی